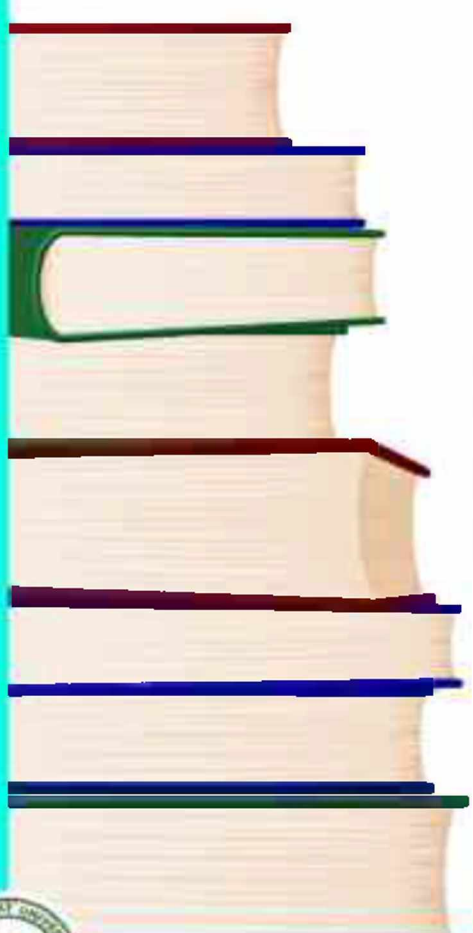
ISSN: 2181-1741 (print)
ISNN: 2181-1725 (online)
2024 / № 7-8

FILOLOGIK TADQIQOTLAR: TIL ADABIYOT TA'LIM

Philological research: LANGUAGE, LITERATURE, EDUCATION

Филологические исследования: ЯЗЫК, ЛИТЕРАТУРА, ОБРАЗОВАНИЕ

pholologicalresearch.uz

ILMIY-INNOVATSION JURNAL

ТЕРМИЗ ДАВЛАТ УНИВЕРСИТЕТИ

PHILOLOGICAL RESEARCH: LANGUAGE, LITERATURE, EDUCATION

FILOLOGIK TADQIQOTLAR: TIL, ADABIYOT, TA’LIM

ФИЛОЛОГИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ: ЯЗЫК, ЛИТЕРАТУРА, ОБРАЗОВАНИЕ

Илмий-инновацион журнал

Jurnal OAK Rayosatining 2022-yil 30-sentabrdagi 325/6-son qarori bilan filologiya fanlari bo‘yicha doktorlik dissertatsiyalari asosiy ilmiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan

2021-yildan buyon nashr etiladi

2024/ № 7-8

Termiz – 2024

Muassis:
Termiz davlat universiteti

PHILOLOGICAL RESEARCH: LANGUAGE, LITERATURE, EDUCATION

FILOLOGIK TADQIQOTLAR: TIL, ADABIYOT, TA'LIM

ФИЛОЛОГИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ: ЯЗЫК, ЛИТЕРАТУРА, ОБРАЗОВАНИЕ

ILMIY-INNOVATSION JURNAL

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan 2020 yil 19 oktyabrda 1122 raqami bilan ro'yxatga olingan. Matnlarda foydalanilgan misol, ko'chirma va ma'lumotlar aniqligi uchun mualliflar javobgardir. Jurnaldan ko'chirib bosilganda manba qayd etilishi shart.

Bosishga ruxsat etildi: 28.08.2024
Qog'oz bichimi: 70x85
Bosma tabog'i: 5.94
Ofset bosma. Ofset qog'ozi
Adadi: 100
Bahosi kelishilgan narxda
Buyurtma: 155-son

«TerDU bosmaxonasi»da chop etildi
Termiz shahri, Barkamol avlod ko'chasi, 43-uy

Tahririyat manzili:
190111, Termiz shahri,
Barkamol avlod ko'chasi, 43.
Telefon: +998762231649

E-mail:
philologicalresearch@umail.uz

Rasmiy sayt:
https://journaltersu.uz

BOSH MUHARRIR:
Abduqodir TOSHQULOV, *iqtisod fanlari doktori, professor*

TAHRIR HAY'ATI:

Bekpo'lat Umurqulov, *filologiya fanlari doktori, professor (bosh muharrir o'rinbosari)*
Shoxista Maxmaraimova, *filologiya fanlari doktori, professor (mas'ul muharrir)*
O'ral Xoliyorov, *f.f.f.d. (PhD), dotsent (O'zbekiston)*
Olmos Ulviy Binnatova, *f.f.d., professor (Ozarbayjon)*
Karl Rayxl, *f.f.d., professor (Germaniya)*
Vali Savash yelok, *f.f.d., professor (Turkiya)*
Dorota Silviya, f.f.f.d. *(PhD), dotsent (Polsha)*
Muslihiddin Muhiddinov, *f.f.d., professor (O'zbekiston)*
Ibodulla Mirzayev, *f.f.d., professor (O'zbekiston)*
Abdi Mamatov *f.f.d., professor (O'zbekiston)*
Suyun Karimov *f.f.d., professor (O'zbekiston)*
Muhammadxon Hakimov, *f.f.d., professor (O'zbekiston)*
Nafas Shodmonov, *f.f.d., professor (O'zbekiston)*
Dilmurod Quronov, *f.f.d., professor (O'zbekiston)*
Baxtiyor Mengliyev, *f.f.d., professor (O'zbekiston)*
Normat Yo'ldoshev, *f.f.n., dotsent (O'zbekiston)*
Abdulla Xudoyqulov, *f.f.f.d. (PhD) (O'zbekiston)*
Bobonazar Murtazayev, *f.f.n., dotsent (O'zbekiston)*
Asqar Eshmo'minov, *f.f.d., dotsent (O'zbekiston)*
Obidjon Shofiyev, *f.f.f.d. (PhD), dotsent (O'zbekiston)*
Zafar Umurqulov, *f.f.f.d., dotsent, (PhD) (O'zbekiston)*
Nurali Amonturdiyev, *f.f.f.d. (PhD) (O'zbekiston)*
Hakim Ahmedov, *f.f.f.d. (PhD) (O'zbekiston)*
Ahad Shukurov, *f.f.f.d. (PhD) (O'zbekiston)*
Eshnazar Jabborov, *f.f.f.d. (PhD) (O'zbekiston)*
Abdumurod Arslonov, *f.f.f.d. (PhD) (O'zbekiston)*
Sirojiddin Turdimurodov, *f.f.f.d. (PhD) (O'zbekiston)*
Umida Raximova, *f.f.f.d. (PhD) (O'zbekiston)*
Gulchehra Begmatova, *f.f.f.d. (PhD) (O'zbekiston)*
Shoira Amonturdiyeva, *f.f.f.d. (PhD) (O'zbekiston)*
Nargis Qurbonazarova, *f.f.f.d. (PhD) (O'zbekiston)*
Muyassar Xolova, *f.f.f.d. (PhD) (O'zbekiston)*
Sherzod Turdiqulov, *f.f.f.d. (PhD) (O'zbekiston)*
Zaynura Qodirova, *f.f.f.d. (PhD) (O'zbekiston)*

Texnik muharrir: Bahodir To'raliyev

Учредитель:
Термезский государственный университет

PHILOLOGICAL RESEARCH: LANGUAGE, LITERATURE, EDUCATION

FILOLOGIK TADQIQOTLAR: TIL, ADABIYOT, TA'LIM
ФИЛОЛОГИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ: ЯЗЫК, ЛИТЕРАТУРА, ОБРАЗОВАНИЕ

НАУЧНО-ИННОВАЦИОННЫЙ ЖУРНАЛ

Зарегистрировано Агентством информации и массовых коммуникаций при Администрации Президента Республики Узбекистан от 19 октября 2020 года под номером 1122.

Авторы несут ответственность за точность приведенных в текстах примеров, отрывков и данных. Необходимо указывать источник при копировании из журнала.

Разрешено к печати: 28.08.2024
Размер бумаги; 70x85
Печатный лист: 5.94
Офсетная печать: Офсетная бумага
Тираж: 100. Цена договорная
Заказ: 155

Печатано в «Типографии ТерГУ»
ул. Баркамол авлод 43, г. Термез

Адрес редакции:
190111, г.Термез, ул. Баркамол авлод, 43.
Телефон: +998762231649

E-mail:
philologicalresearch@umail.uz

Официальный сайт:
https://journaltersu.uz

ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР:
Абдукадир ТАШКУЛОВ, *доктор экономических наук, профессор*

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ:

Бекпулат Умуркулов, *доктор филологических наук, профессор (зам. главного редактора)*

Шохиста Махмараимова, *доктор филологических наук, профессор (ответственный редактор)*

Урал Холияров, *ф.ф.ф.д. (PhD), доцент (Узбекистан)*

Олмос Улвий Биннатова, *д.ф.н., профессор (Азербайджан)*

Карл Райхл, *д.ф.н., профессор (Германия)*

Вали Саваш Елок, *д.ф.н., профессор (Турция)*

Дорота Сильвия, *PhD, доцент (Польша)*

Муслихиддин Мухиддинов, *д.ф.н., профессор (Узбекистан)*

Ибодулла Мирзаев, *д.ф.н., профессор (Узбекистан)*

Абди Маматов, *д.ф.н., профессор (Узбекистан)*

Суюн Каримов, *д.ф.н., профессор (Узбекистан)*

Мухаммадхон Хакимов, *д.ф.н., профессор (Узбекистан)*

Нафас Шодмонов, *д.ф.н., профессор (Узбекистан)*

Дилмурод Куронов, *д.ф.н., профессор (Узбекистан)*

Бахтиёр Менглиев, *д.ф.н., профессор (Узбекистан)*

Нормат Юлдашев, *к.ф.н., доцент (Узбекистан)*

Абдулла Худайкулов, *д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)*

Бобоназар Муртазаев, *ф.ф.н., доцент (Узбекистан)*

Аскар Эшмуминов, *д.ф.н., доцент (Узбекистан)*

Обиджон Шофиев, *д.ф.ф.н. (PhD), доцент (Узбекистан)*

Зафар Умуркулов, *д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)*

Нурали Амонтурдиев, *д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)*

Хаким Ахмедов, *д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)*

Ахад Шукуров, *д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)*

Эшназар Джаббаров, *д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)*

Абдумурод Арслонов, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)

Сирожиддин Турдимуродов, *д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)*

Умида Рахимова, *д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)*

Гульчехра Бегматова, *д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)*

Шоира Амонтурдиева, *д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)*

Наргис Курбаназарова, *д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)*

Муяссар Холова, *д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)*

Шерзад Турдикулов, *д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)*

Зайнура Кадирова, *д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)*

Технический редактор: Баходир Туралиев

Institutor:
Termez State University

PHILOLOGICAL RESEARCH: LANGUAGE, LITERATURE, EDUCATION

FILOLOGIK TADQIQOTLAR: TIL, ADABIYOT, TA'LIM

ФИЛОЛОГИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ: ЯЗЫК, ЛИТЕРАТУРА, ОБРАЗОВАНИЕ

SCIENTIFIC-INNOVATIONAL JOURNAL

Registered by the Agency for Information and Mass Communications under the President's Administration of the of the Republic of Uzbekistan on October 19, 2020 under number 1122.

The authors are responsible for the accuracy of the examples, passages and data provided in the texts. The source must be specified when copying from the journal.

Approved for printing: 28.08.2024
Size of the paper: 70x85
Printed sheet: 5.94. Offset printing.
Offset paper. Circulation: 100
Price is negotiable
Order: 155. Printed at the «Printing House of the TerSU»
43, Barkamol avlod str. Termez city.

Address of Editorial Office:
190111, Barkamol avlod str., 43,
Termez city.
Phone: +998762231649

E-mail:
philologicalresearch@umail.uz

Official website:
https://journaltersu.uz

EDITOR IN-CHIEF:
Abdukodir TASHKULOV, *doctor of economic sciences, professor*

EDITORIAL BOARD:

Bekpulat Umurkulov, *doctor of philological sciences, professor (Uzbekistan) (deputy chief editor)*
Shohista Makhmaraimova, *doctor of philological sciences, professor (Uzbekistan) (editor-in-chief)*
Ural Kholiyorov, PhD, *associate professor (Uzbekistan)*
Olmos Ulviy Binnatova, *doct.of philol. sciences, professor (Azerbaijan)*
Karl Rayxl, *doct.of philol. sciences, professor (Germany)*
Vali Salvash Elok, *doct. of philol. sciences, professor (Turkey)*
Dorota Silvia, *PhD, associate professor (Poland)*
Muslihiddin Mukhiddinov, *doct.of philol. sciences, professor (Uzbekistan)*
Ibodulla Mirzaev, *doct.of philol. sciences, professor (Uzbekistan)*
Abdi Mmatov, *doct.of philol. sciences, professor (Uzbekistan)*
Suyun Karimov, *doct.of philol. sciences, professor (Uzbekistan)*
Muhammadkhon Khakimov, *doct.of philol. sciences, professor (Uzbekistan)*
Nafas Shodmonov, *doct.of philol. sciences, professor (Uzbekistan)*
Dilmurod Kuronov, *doct. of philol. sciences, professor (Uzbekistan)*
Bakhtiyor Mengliev, *doct. of philol. sciences, professor (Uzbekistan)*
Normat Yuldashev, *cand.of philol. sciences, associate professor (Uzbekistan)*
Abdulla Khudaykulov, *PhD (Uzbekistan)*
Bobonazar Murtazaev, *cand.of philol. sciences, associate professor (Uzbekistan)*
Askar Eshmuminov, *doct.of philol. sciences, associate professor (Uzbekistan)*
Obidjon Shofiev, *PhD, associate professor (Uzbekistan)*
Zafar Umurkulov, *PhD (Uzbekistan)*
Nurali Amonturdiev, *PhD (Uzbekistan)*
Hakim Akhmedov, *PhD (Uzbekistan)*
Ahad Shukurov, *PhD (Uzbekistan)*
Eshnazar Jabbarov, *PhD (Uzbekistan)*
Abdumurod Arslonov, *PhD (Uzbekistan)*
Sirojiddin Turdimurodov, *PhD (Uzbekistan)*
Umida Rakhimova, *PhD (Uzbekistan)*
Gulchekhra Begmatova, *PhD (Uzbekistan)*
Shoira Amonturdieva, *PhD (Uzbekistan)*
Nargis Kurbanazarova, *PhD (Uzbekistan)*
Muyassar Kholova, *PhD (Uzbekistan)*
Sherzod Turdikulov, *PhD (Uzbekistan)*
Zaynura Kadirova, *PhD (Uzbekistan)*

Technical editor: Bakhodir Turaliyev

МУНДАРИЖА

Tilshunoslik

МАМАТОВ АБДИ ЭШОНҚУЛОВИЧ
Инсон, тил ва маданият триадаси ёки маданият инсонга нима беради? 7

ASHIRBOYEV SAMIXON
«O‘zbek dialektologiyasi» fani ta’limi mazmuni uyg‘unligi 10

XUDOYBERGANOVA DURDONA
Metaforalarning antropotsentrik lug‘atini tuzish tamoyillari xususida 14

МАМАТОВ АБДУҒОФУР
Фразеологик бирлик тушунчаси талқини ва тадқиқи 18

ELTAZAROV JO‘LIBOY
Gramer kategorilerin türkçenin dilsel doğasina göre yorumlanmasi üzerine 24

ISMOILOVA DILRABO MUHAMMAD QIZI,
HAKIMOV MUHAMMADXON XO‘JAXONOVICH
Ilmiy paradigma transformatsiyasi hamda konseptual asos 30

PARDAYEV AZAMAT BAXRONOVICH,
MAHMADIYEV SHAVKATJON SUYUNQULOVICH
Matnning pragmatik ta’sirchanligini oshirishga xizmat qiluvchi vositalar xususida 34

TO‘XTAYEVA DILAFRUZ ASHUROVNA,
JO‘RAYEVA BIBISH MUXSINOVNA
Baho va darajalanish munosabati 38

ABDIYEV MURODQOSIM
«Davlat tili haqida»gi va u bilan bog‘liq qonunlar ijrosi masalalari xususida 44

МЕНГЛИЕВ БАХТИЁР РАЖАБОВИЧ
Ўзбек лингвистик саноати истиқболлари 50

SHUKUROV OTABEK ULASHEVICH
Globallashuv sharoitida milliy til masalalari 56

FAYZIYEVA XADICHA CHORIYEVNA
Surxondaryo o‘zbek shevalarida o‘zlashgan so‘zlar 59

DUSTMURODOV MA’RUFJON MANSUR O‘G‘LI
Qadimgi turkiy tildagi markaziy hokimiyat bilan aloqador ayrim
harbiy unvonlar xususida 63

МУНДАРИЖА

Tilshunoslik

OSTONOV O‘TKIR YANGIBOEVICH
Qishloq turizmga oid terminlarning lingvistik tahlili 67

TILLABAYEVA ZILOLA RAXMATILLAYEVNA
Samarqand viloyati qarluq shevalarida olmoshlar 70

TEMIROVA KAMOLA
«O‘zbek tili sinonimlarining katta izohli lug‘ati»da berilgan
gastronomik birliklarning semantik guruhlanishi 74

KURBONMURATOV ABROR
Ekstremistik matnda muallif belgilari 80

NURALIYEV G‘OLIBJON QURBONBOYEVICH
Taqlid so‘zlar orqali ifodalangan tovush va
harakat-holatning davomiylik semasi
(Tog‘ay murod asasrlari misolida) 83

CHORIYEVA CHAROS SALOMOVNA
Diniy leksika, tasavvufiy leksika va mifologik leksika:
tasnif va talqin muammolari 86

NURIDDINOVA NAFISA MUXIDDIN QIZI
O‘zbek tilida ayrim uzumchilikka oid leksikaning lingvokulturema sifatidagi talqini 89

Filologik tadqiqotlar: til, adabiyot, ta’lim. 2024; 7-8
ISNN: 2181-1741 (Print)
ISNN: 2181-1725

JURNALIMIZ FAXRIY MEHMONI

ИНСОН, ТИЛ ВА МАДАНИЯТ ТРИАДАСИ ЁКИ МАДАНИЯТ ИНСОНГА НИМА БЕРАДИ?

МАМАТОВ Абди Эшонқулович,
Ўзбекистон Миллий университети профессори, филология фанлари доктори

Инсон маданиятининг мавжудлиги ва ривожланишининг энг муҳим шартларидан бири унинг тил орқали мулоқоти ҳисобланади, айнан ана шу омил маданий жараёнларнинг бирлигини таъминлайди, маданий бойликларнинг сақланиши ва авлоддан авлодга ўтишини ҳам таъминлайди. Зеро, инсоннинг коммуникатив фаолиятида тил ва маданият тушунчалари белгилар бирлиги системаси сифатида ўзаро кесишади ва бир бирини тўлдиради.

Инсон, тил ва маданият учлиги (триадаси) ичида инсон омили биринчи ўринда туради, чунки инсон айнан бир пайтда ҳам тил, ҳам маданиятни ташувчи шахс сифатида намоён бўлади. Дарҳақиқат, тил ҳам маданият ҳам инсонда ва инсон орқали зоҳир бўлади ҳамда бир-бирини ўзаро тўлдириб боради.

Лингвомаданиятшунослик масалаларига бағишланган илмий ишларда кейинги пайтларда жуда кўплаб янги тушунчалар ва истилоҳлар пайдо бўлди ва улар илмий ишларда кенг қўлланилмоқда, улар қуйидагилар, масалан: лингвоўлкашунослик, лингвомаданиятшунослик, этнолингвокультурология, лисоний шахс, тил бирликларининг миллий-маданий компоненти, сўзларнинг лингвокультурологик назарияси, муқобилсиз лексика, фон (қўшимча маъноли) лексика, коннотатив лексика, лексика ва фразеология маданият феномени сифатида, прагматик матнлар, тил маданиятда, маданият тилда, инсон маданиятда, маданият инсонда, тиллар ва маданиятлар диалоги, оламнинг лисоний маданияти, лисоний онг, лисоний (лингвистик) компетенция, коммуникатив компетенция, лингвомаданий компетенция ва бошқалар.

Фикримизча, ҳозирги даврда полилингвал (кўп тиллилик) шахсни шакллантириш, лисоний шахсни яратиш вазифаси турибди. Яъни, она тилимиз асосида жаҳон тилларининг ҳеч бўлмаганда биттасини билган ҳамда жаҳон ҳамжамиятига, халқаро мулоқотга олиб чиқиш билан белгиланади.

Лисоний шахсни шакллантиришнинг компонентлари:

1) лингвистик компетенция, яъни тил ҳақидаги назарий билимларни эгаллаш;

2) тилни амалиётда қўллай билиш;

3) коммуникатив компетенция, яъни тилдан у ёки бу ҳолатга мос равишда фойдалана олиш, мақбул бўлган нутқий ахлоқ кўникмаларини шакллантириш;

4) культурологик компетенция, яъни ўрганилаётган тил маданиятига кириб бориш, мулоқот жараёнида ўзга маданиятга боғлиқ тўсиқлардан ўта олиш кабилар ҳисобланади.

Шуниси диққатга сазоворки, бир томондан шахс айни бир пайтда тарихнинг ва маданиятнинг

ҳам субьекти, ҳам маҳсули ҳисобланса, иккинчи томондан, унинг яратувчиси ҳам ҳисобланади.

Инсон эҳтиёжлари мулоқот, билиш ва тафаккур воситаси ҳисобланган тилсиз қаноат ҳосил қилиши мумкин эмас. Шунинг учун ҳам шахс лисоний шахс бўлиши учун тил оқали ўзини намоён қилиши зарур. «Лисоний шахс» тушунчаси ҳақида гап борганда биринчи навбатда унинг интеллектуал хусусиятлари ҳисобга олинади.

Зеро, интеллект тилда ва тил орқали жадал (интенсив) намоён бўлади. Шу ўринда Ю.Н.Карауловнинг лисоний шахс тушунчасига берган таърифини келтириб ўтиш ўринли деб ҳисоблаймиз: «Лисоний шахс» тушунчаси бир хил даражадаги ёки савиядаги сўзларнинг маъносини тушунишгина эмас (яъни, оддийгина сўз бойлиги ва грамматик қоидалар мажмуаси эмас), балки у когнитив даражадаги тилда акс этган олам ҳақидаги билимларини ҳам, шунингдек бу жараён шахснинг коммуникатив фаолияти эҳтиёжлари ва унинг ҳиссий – сезги имкониятларини ҳам қамраб олади[1].

Оламнинг манзараси тушунчаси инсон ва оламнинг ўзаро муносабатларини акс эттирувчи фундаментал тушунча ҳисобланади. Олам манзарасининг шаклларини тилсиз амалга ошириш мумкин эмас, чунки тил оламни билишнинг энг асосий қуроли, инсон билиш фаолиятининг натижалари авлоддан авлодга тил орқали фиксация қилинади, яъни мустаҳкамланади ва ўтади. Тил инсоният хотирасини ташувчи воситадир.

У ёки бу тилни ўқитишдаги культурологик концепция унинг этнопсихологик ва маданият ташувчилик моҳиятига эътиборни қаратиш зарурлигига ишора қилади, чунки тил лисоний шахсни шакллантирувчи ёки бу халқнинг маънавий бойлиги, маданий феномени, маданий – тарихий муҳити сифатида қаралади. Тил ва миллий маданиятнинг ажралмас қисми, аждодларимизнинг маънавий мероси сифатида маданият ривожланишининг энг зарур омили вазифасини ўтайди.

Маданиятга боғлиқ бўлган ҳар бир ҳодиса тилда қайд этилса, мустаҳкамланса, бирон-бир номинация ёки сигнификация (маъно бериш) хусусиятига эга бўлгандагина инсон онгидан жой ола олади, аксинча йўқ.

Юқорида зикр этилган фикрлардан келиб чиққан ҳолда қуйидаги хулосаларга келинди:

1. Тил белгилари уларнинг моддий ифодаси маданий предметни ўзида ифодалайди, белгиларнинг маъноси эса маданий ҳосила ҳисобланади ва фақат инсон фаолиятида зоҳир бўлади, шу сабабли тил маданият билан муштаракдир.

2. Маданият шу маънода тил билан муштараклик қиладики, чунки маданият фақат тил орқали ифодаланади, яъни ўз ифодасини топади. Зеро, тилшунос А.А.Реформатский таъкидлаганидек, «тил маданият билан бевосита боғлиқ, тилни маданиятсиз тасаввур қилиб бўлмайди, шунингдек маданиятни ҳам тилсиз тасаввур қилиш қийин»[2].

Табиийки, маданият инсониятга нима беради, деган савол туғилади. Бунга қуйидагича жавоб берилса, назаримизда, ўринли бўлади.

- Маданият тил ўрганишга ёрдам беради, уни ўрганишни енгиллаштиради.
- Маданият атроф-муҳитга ҳамда ўзга тилга нисбатан қизиқиш уйғотади.
- Маданият инсон дунёқарашини кенгайтиради.
- Маданият битмас - туганмас билим беради.
- Маданият турли нуқтаи назарларнинг, қарашларнинг нисбий эканлигини тушуниб етишга ундайди.
- Маданиятни ўрганиш маданиятлараро муносабатларнинг ривожланишига кенг йўл очади.
- Маданият тил ўрганиш, фикрлаш, хулосалар қилиш, назариялар яратиш, инсон цивлизациясини ўрганишга асос бўлади.
- Ҳар қандай маданий ва моддий бойликка хос тушунчалар тилда ва нутқда ифодаланади.
- Тил маданиятнинг сақловчиси, қўриқчиси ҳисобланади ва олинган билимларни авлоддан авлодга ўтказади.
- Тил ва маданият ҳамкорлиги барча фанларни эгаллашнинг калити ҳисобланади.
- Тил маданият хазиналарининг калитидир.
- Тил ва маданият ҳамкорлиги асосида ёш авлод тарбияси амалга оширилади.
- Миллий маданиятларнинг ўзаро ҳамкорлиги тилларни бойитади, улар тарихини, адабиётини ўрганишга ёрдам беради, шунингдек халқларнинг моддий ва маданий бойликлари ҳақида маълумотлар беради ҳамда лисоний шахсни шакллантиради.

Демак, лингвомаданиятшунослик инсон ҳақидаги фаннинг бир қисмидир, унинг ўзига жалб қилувчи маркази маданият феноменидир. Тил ва маданиятни характерловчи белгиларнинг ўхшашлиги уларнинг муносабатини ягона методологик асосда кўриб чиқиш имконини беради.

Тилшунос В.Н.Телия таъкидлаганидек, маданият ва тил – бу инсоннинг ва халқнинг дунёқа-

[1] Караулов Ю.Н. Русский язык и русская языковая личность. – М.: Издательство ЛКИ, 2007.

[2] Реформатский А.А. Введение в языковедение. – М.: Аспект Пресс, 2001.

рашини акс эттирувчи онг шаклларидир. Тил ва маданият ўзаро мулоқотда мавжуддир, чунки нутқ ва уни қабул қилувчи ҳар доим маданият субъектидир. Иккала феномен ҳам индивидуал ёки умумий мавжудлик шаклларига эга, маданият ва тилнинг субъекти ҳар доим индивид ёки социум, шахс ёки жамият ҳисобланади. Тил ва маданият учун умумий бўлган жиҳат бу нормативликдир. Тарихийлик эса тил ва маданиятнинг энг моҳиятли хусусиятларидан биридир. Маданият халқнинг ўзига хос тарихий хотирасидир, чунки тил ўзининг кумулятив (тўпловчи) вазифасига кўра коллектив хотирани сақлайди ва бойитади[1].

Коммуникация воситаси бўлган тилда оммавий адресатга йўл-йўриқлар устун туради, маданиятда эса сараланганлик қадрланади. Маданият белги тизими бўлгани ҳолда, у тилдан фарқли равишда ўзича ташкил топа олмайди. Тил ва маданият турлича семиотик тизимлардир. Бундай қиёслаш тадқиқотчиларни маданият тилга изоморф эмас, гомоморфдир, яъни таркибан ўхшашдир, деган фикрга йўналтиради.

Резюме. Инсон маданиятининг мавжудлиги ва ривожланишининг энг муҳим шартларидан бири унинг тил орқали мулоқоти ҳисобланади, айнан ана шу омил маданий жараёнларнинг бирлигини таъминлайди, маданий бойликларнинг сақланиши ва авлоддан авлодга ўтишини ҳам таъминлайди. Зеро, инсоннинг коммуникатив фаолиятида тил ва маданият тушунчалари белгилар бирлиги системаси сифатида ўзаро кесишади ва бир бирини тўлдиради.

Resume. One of the most important conditions for the existence and development of human culture is its communication through language. Indeed, in human communicative activity, the concepts of language and culture intersect and complement each other as a system of unity of symbols.

Резюме. Одним из важнейших условий существования и развития человеческой культуры является ее общение посредством языка. Ведь в коммуникативной деятельности человека понятия языка и культуры пересекаются и дополняют друг друга как система единства символов.[1]

[1] Телия В.Н. Русская фразеология. Семантический, прагматический и лингвокультурологический аспекты. – М.: Школа “Языки русской культуры”. 1996.